

УДК 398.2:792.8=811.116.2

ФОЛЬКЛОРНИЙ СЮЖЕТ «ОЙ ПОЇХАВ СИН ВАНЮША...» В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХОРЕОГРАФІЇ

Автором зроблена спроба прослідкувати наскільки зараз в контексті вивчення духовної культури українців з'являється її відображення в сучасному суспільстві. Вираження етнічної свідомості в сучасному баченні хореографів на основі класичного танцю з аспектами етнічної культури та стилю «етно»

Ключові слова: «folk», «ethnic», фольклор, «ДахаБраха», Колекція П. Т. Маркушевського, «Як поїхав син Ванюша...», фольк-модерн.

Для кожного народу його культура найбільша цінність. Народну культуру намагаються зберігати, але в сучасному глобалізованому світі – це нелегко, але все ж таки намагаються залишити їй першоосновне значення. Перед вона постає звичайно не в першоосновному вигляді, а в трансформованому варіанті. З одного боку це чудово, адже забувати свою духовну культуру неправильно, навіть жахливо. Звичайно зберігати її всіма можливими способами також правильно, але інколи трансформований варіант ми сприймаємо за початковий і через це в нас формується неправильне враження. Це з одна із проблем сучасного суспільства.

Зараз поняття «folk» та «ethnic» безліч значень, перекладів та функцій, де тільки зараз не використовують, ці терміни: folk music, folk dance, folk festival, ethnic music, ethnic dance. Всі ці словосполучення мають схожі частини, але кожна людина вкладає своє розуміння та значення цих словосполучень.

Фольклорна спадщина українців зараз дуже різноманітна та багата. Самим терміном що таке фольклор майже ніхто не

цікавиться, як перекладається, яке значення має. Але саме цікаве, що має приставку фольк, яку зараз активно використовують.

Термін *фольклор* походить з англійського Folk-lore, де folk означає «народ», «рід», «люди», а lore – «знання», «вчення, успадковане від предків з давніх часів» [7, с. 140]. Тобто це означає знання народу, але саме такого значення цьому терміну мало хто в сучасному суспільстві надає. Дуже багато зараз говорять про етнічні мотиви в музиці, так цей момент дійсно став популярним. Та при цьому український фольклор завжди був унікальним. Українська пісня відрізняється, тим що має сюжет, який не потрібно пояснювати, бо ти все розумієш прослухавши її.

Дуже важливий аспект це безпосередньо вираження, цього етнічного мотиву, яке ми можемо почути в піснях, побачити в одязі та предметах побуту. Також однією з популярних рис, це переспівування українських народних пісень, або на сучасний лад, або ж автентичному варіанті, але під сучасні музичні інструменти.

Одним із яскравих представників музики в етнічному стилі можна назвати гурт «ДахаБраха» [2]. Сам гурт позиціонує свій стиль музики в етно-хаос. Серед пісень, які існують їх репертуарі ми можемо знайти: На добраніч, Русалочки, Івана Купала, Пані, Вдова, Єлена, Ванюша, Ой за лісочком, Заїнька, Дівка Марусечка. Ось як описують самі учасники музику цього гурту: «Часопростір автентичної пісні, яку виконує «ДахаБраха» – не село і не місто. Не сьогодні і не колись. А всюди і завжди. Він не побутовий. Це простір містерії, якщо під містерією розуміти таїну внутрішньої зустрічі з самим собою – без брехні, самовиправдання та ідеалізації. Українська душа повинна мати відвагу вдивитися у свій темний лик, перейти кордони загальновідомих табу, псевдо-сакралізацій і визнати своїх хтонічних демонів. Тільки тоді, як з давніх темних ікон, засяє її інший образ» [3].

Особливим джерелом для вивчення духовної культури та зокрема фольклору являються етнографічні записи. На базі Одеського державного архіву Колекція П. Т. Маркушевського

Ф. Р-8217, 600 од. зб. (1970-1989). Маркушевський Петро Трохимович (22. 09. 1919-17. 05. 2001) – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології Одеського державного університету імені І. І. Мечникова, фольклорист. Протягом 1970х і до кінця 1980-х років П. Т. Маркушевський разом із своїми студентами втілював у життя унікальний етнографічний проект, основною метою якого було виявлення, збирання і фіксація фольклору в різних областях України [6].

Дійсно в зошитах колекції марку шевського дуже багато цінної та цікавої інформації не тільки по фольклору, а опис традицій та звичаїв. Унікальність цих зошитів полягає в великій кількості пісень з однаковою назвою, але відрізняються інколи текстом. Ця особливість вказує на те, що пісня існує не в єдиному варіанті, а має декілька.

Одним із таких прикладів можемо привести пісню «Як поїхав син Ванюша...». Інформації про те з якого саме регіону пісня та приблизно в якому столітті вона виникла немає. Взагалі варіантів, хто вперше записав та в якому році, але на даний момент сам цей фольклорний твір виявився дуже популярним.

Ось варіант пісні, який був записаний в зошиті колекції П. Т. Маркушевського:

*«Як поїхав син Ванюша...
Як поїхав син Ванюша
На сем лет на войну
Та й оставив Катерину
На хазяйстві саму
В неї ненька не рідненька
Та й свекруха лиха
Написала лист дрібненько
Ще й у суд подала
Приїзжай же син Ванюша
Та й не важні діла
Твоя жінка Катерина*

*Та й розбалувалась
Ой приїхав син Ванюша
Та й не важні діла
Свиснув, кликнув, Катерині
Откривай ворота
Вийшла, вийшла Катерина
Откривать ворота
На ній білая сорочка
Ще і вишиті рукава
Махнув шаблей, махнул гострой
Ізлетіла голова
Полилася кров гаряча
По вишитих рукавах» [5, 2-2 зв.]*

Гурт «ДахаБраха», яка випустила свій третій студійний альбом в 2009 році, який мав назву «На межі» [3], саме тут вони записали в іншому варіанті цю пісню, але назвали Ванюша [4]. Ось приклад їх тексту:

*Ванюша
Як поїхав син Ванюша
В сємїлєтннюю войну
Да й покинув Катерину
На хазяйстві й одну.
Його нєнька старєнька
Да й не добрая була,
Написала лист дрібнєнько
Да й у полк оддала.
Приїдь, приїдь, син Ванюша,
Не на день, не на два,
Твоя жінка Катерина
Все хазяйство пропила.
Твої коні воронії
Порозгнуздувала,*

*Твою зброю залатую
Пороздарювала.
Як приїхав син Ванюша
Аж до свого двора:
Вийди, вийди Катерино,
Відчини-но ворота.
Вийшла, вийшла Катерина,
Відчиняє ворота,
Заблестіла гостра шабля,
Покотилась голова.
Покотилась голівонька
По зеленій по траві,
Полилася кров червона
По вишитім рукаві.
Стоять коні да воронії
Порозчесувані,
Висить зброя золотая
Да й начищена.
Як приходить син Ванюша
Аж до самого двора:
Вийди, вийди, стара ненько,
Відчини-но ворота.
Вийшла, вийшла стара мати,
Відчинила ворота,
Заблестіла гостра шабля,
Покотилась голова [1].*

В першу чергу ці два варіанти пісні відрізняються, але при цьому все ж таки основний фольклорний сюжет не змінюється від цього. Він є однаковим в обох варіантах, це свідчить про те, що не завжди видозмінений варіант пісні може вплинути на основну думку, яку несе цей фольклорний твір.

Також крім етнічної музики, зараз активно використовують таке поняття, як folk dance, а інколи навіть пишуть просто folk, як стиль або напрям в хореографії. У хореографічній практиці ХХ століття існують форми, засновані на танцювальному фольклорі, так звані фолк-напрям. Загальним для них можна вважати включення в танцювальний текст інтерпретованих фольклорних рухів, пластичних мотивів і традиційних тем і сюжетів [9].

Звісно говорити про нормативні хореографічні правила виконання танцювального напрямку фолк ми не будемо, адже тут вже постає проблема в цій точці зору. Немає такого поняття просто танець фолк. Зараз існує таке поняття фолк-модерн, яке полягає в існуванні синтезу танцювальних етнічних, фольклорних і національних культур в рамках танцю модерн. А саме «фолк-модерн танець» – це співвідношення фольклорної традиції та сучасного танцю (contemporary).

Була зроблена спроба розкрити фольклорний сюжет «Як поїхав син Ванюша» саме через «фолк-модерн» [8]. Танцівниця намагалась проілюструвати слова пісні, але при цьому використовувала рухи згідно академічної основи, тобто елементи класичного танцю з яскравим вираженням самотності української пісні.

Популярність етнічних мотивів в усіх проявах життя зростає з кожним днем. З однієї сторони це цікаво прослідковувати, як саме народна культура намагається проявити себе в сучасному глобалізованому світі. Духовна культура – це відображення культурного надбання народу його особливості. Прояв етнічних елементів в музиці, хореографії та побуті свідчить про те, що надбання українського народу являється одним із найяскравіших. Через стирання меж між культурами, народами та етносами, ми також можемо побачити цю однакову танцювальну частину сучасної хореографії.

В сучасній постмодерністській хореографії та її сприйманні через візуалізацію немає розрізнення «свій – чужий», тобто всі стали

елементи танцю сприймаються як свої власні. Але фольк-модерн має свою характерну рису це саме поєднання традиційних елементів або елементів народно-сценічної хореографії та професійних (які однакові для всіх культур, народів та етносів). Фольклорний сюжет інколи сам говорить про приналежність до народу даної хореографії, пісня чи елементів танцю. Танцювальний сюжет завжди має під основою текст, який намагаються проілюструвати, але тут також є цікавий момент. Сам фольклорний сюжет намагається нам показати, яка погана буває річ слово. Не порозумівшись ні з дружиною, ні з матір'ю, головний втратив обох. При цьому дуже пошкодувавши про сподіяне, але зі слів пісні ми цього не зрозуміємо, Тому танець допомагає нам доповнити та зрозуміти емоційну складову пісні, адже танцівник вкладає емоції в свій виступ, настрій, який може до розповісти вже існуючий фольклорний сюжет.

Інколи існує тільки мелодія без слів, а саме в цей момент танець набуває значення фольклорного танцю, адже елементи починають виражати свою приналежність до народу. Фольклорний сюжет доповнює танцювальний і навпаки вони існують разом та взаємодіють один з одним.

Список використаних джерел літератури

1. Ванюша. Українська народна пісня. Виконує: ДахаБраха (альбом "На межі"). [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pisni.org.ua/songs/5140040.html> (15.05.2017)
2. ДахаБраха – український музичний етно-гурт. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dakhabrakha.com.ua/uk/> (12.05.2017)
3. ДахаБраха – український музичний етно-гурт. Про нас. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dakhabrakha.com.ua/uk/about/> (12.05.2017)

4. ДахаБраха – Ванюша. [Електроний ресурс]. - Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=DhJG_hI8jXs (15.05.2017)
5. Держархів Одеської області – Ф.Р-8259.- Оп. 1. – Спр.196, – 70 арк.
6. Засідання Експертно-перевірної комісії Держархіву в Одеській обл., 28 листопада 2013 р. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.odessa.gov.ua/pres-centr/arhiv-novin/hronika-2013/> (15.05.2017)
7. Лозко Г. Українське народознавство. – Київ: Зодіак – ЕКО, 1995. – 368 с.
8. Ольга Затравкіна. Танцюють всі 8. [Електроний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=U70traISpew> (15.05.2016)
9. Устьяхин С. В. Феномен фолк-модерн танца в современной хореографии. : диссертация ... кандидата культурологии : 24.00.01. – Саранск, 2006. – 190 с. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://cheloveknauka.com/fenomen-folk-modern-tantsa-v-sovremennoy-horeografii#ixzz4juylveKi> (15.05.2017)

Kseniia Shakailo

FOLK PLOT "OH MY SON SON VANYUS ..." IN MODERN UKRAINIAN CHOREOGRAPHY

The author attempts to trace how currently in the context of studying the spiritual culture of Ukrainians appears its reflection in modern society. Expression of ethnic consciousness in the modern view of choreographers based on classical dance with aspects of ethnic culture and ethno style

Key words: "folk", "ethnic", folklore, "DahaBraha", P. T. Markushevsky's collection, "How did Vanya's son leave ...", folk-modernist.